

PERSPECTIVE DE ABORDARE A PROFESIONALIZĂRII STUDENȚILOR PEDAGOGI ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI ȘI CONSILIERII FAMILIEI ÎN INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT¹

*Larisa Cuznețov, prof. univ., dr. hab.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

PERSPECTIVES OF APPROACHING THE PROFESSIONALIZATION OF TEACHING STUDENTS, IN THE CONTEXT OF EDUCATION AND FAMILY COUNSELING IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION

*Larisa Cuznețov, PhD., univ. prof.,
„Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID:0000-0002-7677-1763
larisacuznetov@mail.ru*

CZU: 378.126

DOI: 10.46727/c.v2.24-25-03-2023.p39-44

Abstract. The article contains a theoretical study that elucidates the arguments regarding the approach to the professionalization of teaching staff in the context of education and family counseling in the educational institution. At the same time, it reproduces the system of skills necessary for the targeted process, the impact of pedagogical styles, their classification according to the criteria presented; the difficulties encountered by students and the family in the educational process, dividing them into school and family difficulties. Finally, the author proposes some strategies and perspectives for approaching the professionalization of student teachers in the field announced in the title of the article.

Keywords: The professionalization of pedagogic students, family education and counseling, educational institution, pedagogical competence, pedagogical style, strategies and perspectives for approaching the professionalization of teachers in initial training.

Evenimentele complexe și contradictorii de astăzi, criza economică globală, conflictele la nivel mondial și regional, criza morală, ritmul accelerat al schimbărilor din societatea contemporană afectează și fac tot mai dificilă și vulnerabilă viața adulților și a tinerei generații. Familia, ca pilon de bază al societății și culturii unui popor, conștientizează deseori cu greu și depășește anumite provocări sociale. Problemele care apar în contextul social influențează direct familia, coeziunea, adaptabilitatea și stabilitatea acesteia. Evident că realitățile enumerate au impact direct asupra educației familiale și școlare a copiilor și tinerilor, complică activitatea instituțiilor de învățământ, începând cu cele preșcolare, continuând cu cele preuniversitare și finalizând cu instituțiile de învățământ superior. Dacă primele contribuie la formarea habitusului primar al personalității copilului, treptele de învățământ primar, gimnazial și liceal contribuie într-un mod activ și holistic la formarea sistemului de cunoștințe, abilități și competențe fundamentale, cultivă elevii, valorificând armonios nu numai cele *cinci dimensiuni/conținuturi ale educației* (morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică), ci și multiplele deziderate ale *noilor educații* (educația pentru democrație; educația pentru pace; educația pentru sănătate; educația pentru familie; educația pentru mass media; educația pentru timpul liber; educația pentru

¹ Articolul este publicat în cadrul Proiectului *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale*, cifra proiectului: 20.80009.0807.45, din Programul de Stat 2020-2023, Proiectarea Strategică IV. Provocări societale, administrat de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova.

mediu/ ecologie etc.), plasând reușit accentul pe dezvoltarea unei cariere școlare de succes, orientarea profesională și dezvoltarea personală, apoi, instituțiile superioare de învățământ sunt axate pe realizarea coordonatelor *educației permanente* (învățarea pe întregul parcurs al vieții omului), pe sporirea calității profesionalizării studenților în toate domeniile activității umane: medicină, pedagogie, psihologie, jurisprudență, economie, agricultură, inginerie etc.

Astfel, studiul nostru va fi orientat spre elucidarea unuia dintre cele mai importante aspecte ale pregătirii și profesionalizării cadrelor didactice - munca și colaborarea instituției de învățământ cu elevii și familia, și anume educația și consilierea elevilor și a părinților. Activând circa 35 de ani în domeniul formării cadrelor didactice, am avut posibilitate să analizez și să reflectez asupra multor aspecte legate de pregătirea acestora atât în procesul formării inițiale, cât și în procesul formării continue. La fel, am avut posibilitate să mă familiarizez cu situația reală în învățământul superior de profil în câteva state europene (România, Bulgaria, Danemarca, Austria, Olanda, Germania, Marea Britanie etc.). Nu pot remarca faptul că am rămas extraordinar de uimită de unele aspecte, însă există un șir de elemente ca prevalarea activității practice a studenților pedagogi în unitățile școlare, implicarea mai activă a acestora în voluntariat cu caracter pedagogic etc., pe care le-am putea prelua și dezvolta la noi, ajustându-le la specificul culturii noastre, la necesitățile țării, oamenilor, învățământului.

Contactul și comunicarea frecventă cu adulții și copiii, consilierea familiilor, activitățile cu părinții în instituțiile de învățământ preuniversitar, discuțiile cu pedagogii (tineri și cu cei care au o experiență de muncă mai mare) mi-au permis să fac anumite concluzii vizavi de starea și conținutul real al colaborării, muncii școlii cu familiile elevilor. Aici se pot observa două tendințe, chiar aș spune extreme: una *directivă*, axată pe cunoașterea părinților cu cerințele, obligațiunile sale față de școală/clasă/elev, adresarea către ei privind acordarea ajutorului obligator, cu predilecție a celui material, și alta *nondirectivă*, centrată pe stimularea aspectelor de susținere, consiliere, ajutorare concretă a familiei, sporirea calității educației familiale a copiilor prin inițierea și desfășurarea unor ședințe sistematice de formare-consolidare a competențelor parentale în domeniul remedierii și depășirii dificultăților în relațiile copii-părinți; a edificării și menținerii unui climat favorabil în cadrul familiei, participării active a adulților la formarea personală a copilului, dar și depunerea efortului în propria cultivare, autoperfecționare și actualizare reușită de sine. Cu toții cunoaștem că părinții deseori nu sunt încântați de faptul cum școală, pedagogii colaborează cu ei, cum abordează și tratează elevii, nu au încredere că este posibil un dialog constructiv, o comunicare și relaționare obiectivă, sinceră și permanentă. Sigur că putem aduce anumite explicații de tip causal: complexitatea curriculumurilor disciplinare, clase aglomerate, copii hiperactivi, alintați; crizele, anumite particularități de vârstă a copiilor și cadrelor didactice; starea de burnout a adulților, uneori incompetența acestora etc. Un șir de momente negative a adus și pandemia: părinții, practic, nu frecventează școala, nu sunt admise activitățile colective, asistarea părinților la lecții, manifestări culturale etc. Totodată, orice instituție de învățământ și orice pedagog care ține la imaginea sa se gândește la reputația și prestigiul său și al școlii - depune eforturi sustenabile și muncește sistematic și eficient asupra optimizării procesului instructiv-educativ și asupra fortificării colaborării cu familia, proiectează conținutul și procesul acesteia, realizează permanent ședințe de consiliere, plecând de la necesitățile tuturor actorilor implicați (elevi, părinți, pedagogi, manageri școlari).

Cât privește pregătirea profesională a cadrelor didactice, aceasta este axată pe studierea aprofundată a disciplinelor de specialitate, familiarizarea cu bazele psihologiei și pedagogiei generale, psihologiei vârstelor, psihologiei educației, uneori a dezvoltării persoanei etc.

Disciplinele enumerate sunt absolut indispensabile pentru formarea competenței profesionale a studenților pedagogi, dar, concomitent cu metamorfozele problematice produse de micșorarea duratei studiilor de licență (trei ani) și reducerea duratei stagiilor de practică profesională, studentul pedagog nu dovedește să consolideze și să conștientizeze cele studiate, să se maturizeze din punct de vedere moral, profesional, deontic; să se adapteze la necesitățile, cerințele și condițiile instituției de învățământ etc., ceea ce îi creează anumite dificultăți de integrare profesională. Evident că studiile de masterat completează destul de reușit aceste goluri, în planurile de învățământ a acestora se prevăd cursuri de *Pedagogie a familiei*, *Consiliere educațională* etc., însă ele au un caracter general și uneori chiar superficial, nu prea se acordă atenție studierii detaliate și aprofundate a conținutului, modalităților și posibilităților de colaborare școală-elev-familie-comunitate.

La fel, am stabilit un șir de contradicții și argumente, care ar trebui luate în seamă privind eficientizarea consilierii familiei în instituția de învățământ și în profesionalizarea cadrelor didactice:

- în primul rând, includerea studierii la toate treptele de învățământ preuniversitar a ariei curriculare *Consilierea și dezvoltarea personală a elevilor*, începând cu anul de studii 2018-2019, care obligă instituțiile vizate, managerii școlari, serviciul psihologic și cadrele didactice să revadă și să restructureze/remodeleze colaborarea, interacțiunile sale cu elevul și familia acestuia prin activizarea educației, inițierii și consilierii părinților în scopul pregătirii lor pentru a susține, a menține și a consolida intervențiile școlare, centrate pe dezvoltarea personală în cadrul școlar și în cadrul familial;
- activitatea axată pe consilierea și dezvoltarea elevului concomitent cu pregătirea părinților în domeniul dat va contribui la sporirea calității procesului educațional, întrucât este cunoscut și explicat din punct de vedere științific faptul că acțiunile paralele, sinergice, bine gândite, planificate și realizate de către actorii educaționali asigură efectul scontat mai rapid și eficient;
- regretabil, dar observăm frecvent atitudini declarative și acțiuni fragmentare, episodice (de campanie) din partea instituțiilor de învățământ în ceea ce privește colaborarea cu familia, după cum am menționat anterior, accentul fiind pus deseori pe solicitarea unui ajutor și suport material, și nu pe realizarea sistematică a unei activități de enculturație a părinților, inițierii și pregătirii acestora în direcția realizării scopurilor dezvoltării personale ale elevilor;
- investigațiile realizate prealabil pe câteva eșantioane reprezentative (1100 s. - studenți de la facultățile pedagogice și 290 s.- cadre didactice tinere, cu o experiență pedagogică de până la 3 ani) au demonstrat că respondenții chestionați întâmpină dificultăți în munca de consiliere și colaborare cu familia elevilor: studenții pedagogi - în cadrul stagiului de practică profesională; cadrele didactice debutante - în organizarea, desfășurarea și monitorizarea activității de conlucrare, colaborare și consiliere a familiilor elevilor.

Acestea au fost motive rezonabile, în viziunea noastră, care ne-au orientat spre elaborarea acestui studiu. Așadar, încercăm să determinăm un *substrat de competențe pedagogice*, necesare cadrelor didactice în munca cu familia elevilor, care comportă corelații și oportunități profesionale, fiind condiționate de aptitudinile speciale, dar și de nivelul pregătirii și culturii generale și de specialitate, inclusiv de nivelul funcționării proceselor psihice cognitive superioare; de gradul cunoașterii particularităților de vârstă și învățare a elevilor și adulților, de cunoașterea dificultăților întâmpinate de familie în educația copiilor; de capacitățile de valorificare eficientă a strategiilor de muncă, consiliere și colaborare cu familia elevilor în cadrul instituțiilor de

învățământ. **Sistemul de competențe** pe care îl propunem nu reprezintă ceva radical nou, acesta a fost dedus în baza studierii literaturii de specialitate [2, p.182], a observațiilor noastre și a analizei experienței avansate în domeniul vizat. Bineînțeles că propunem și descriptorii acestora, totodată, am corelat competențele cu specificul activității de educație, dezvoltarea personală a elevilor; consilierea și colaborarea cu familia elevilor în instituțiile de învățământ, ierarhizându-le în felul următor:

- **competența epistemică** reprezintă ansamblul de cunoștințe și abilități în domeniul specialității profesate, conectat la cunoașterea și realizarea posibilităților dezvoltării personale; consilierii elevilor și părinților în instituția de învățământ, la cooperarea și colaborarea școală-elev-familie-comunitate;
- **competența teleologică** se manifestă prin capacitatea de a concepe, a proiecta și a realiza finalitățile educației sub forma unei pluralități de scopuri, obiective și dimensiuni cu caracter informativ/teoretic, axiologic și pragmatic în domeniul specific de consiliere a elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv în domeniul cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate;
- **competența euristică** în domeniul vizat conține cunoștințe, abilități și capacități de cercetare, inovare, abordare creativă a domeniului de consiliere a elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv a domeniului cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate;
- **competența instrumentală și de conducere** a procesului de consiliere a elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv a procesului cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate, care rezidă în capacitatea de a aplica cunoștințele și abilitățile cu privire la aspectele tehnologice de elaborare, valorificare și monitorizare a strategiilor/formelor, metodelor, procedeele și tehnicilor de armonizare a procesului instructiv cu activitatea suportivă, axată pe dezvoltarea personală a elevilor, remediarea și prevenirea dificultăților de natură socioafectivă și psihopedagogică a actorilor educaționali;
- **competența decizională** (în aspectul abordat) este raportată la realizarea posibilităților dezvoltării personale, consilierea elevilor și părinților în instituția de învățământ, la cooperarea și colaborarea școală-elev-familie-comunitate;
- **competența de monitorizare, evaluare și abordare reflexivă a educației și consilierii familiei și elevilor în instituția de învățământ** va asigura ghidarea, verificarea, logica, coerența și eficiența activității în cauză, apelând nu numai la competența de specialitate a cadrului didactic, ci și la gândirea științifică a acestuia, la creativitatea, inventivitatea; capacitățile lui cognitive, reflexive, de ipotetizare și cercetare.

Evident că sub incidența formării profesionale și explorării competențelor expuse, cadrul didactic va avea posibilitatea, începând cu formarea inițială, să conștientizeze necesitatea formării și consolidării anumitor **stiluri pedagogice**. În acest context, precizăm că **stilul profesional pedagogic** încorporează un aliaj de calități, care depinde de particularitățile personalității cadrului didactic, pregătirii, inteligenței și erudiției acestuia, de aspirațiile și tendințele de autoactualizare; de experiența acumulată, de talentul, pasiunea și vocația sa de învățător-educator. Unii cercetători [1; 2; 5] susțin că stilul pedagogic reprezintă produsul adaptării psihologice și deontice la profesia aleasă. Noi susținem teza expusă și o completăm cu ideea că stilul pedagogic mai este influențat și de modelele/exemplele concrete ale cadrelor didactice, pe care le-a observat și cu care a interacționat într-un mod direct individul în procesul educațional. În această ordine de idei, plecând de la accepțiunile cercetătorilor Vl. Guțu și Călin Marin C. [2; 5] și având în vedere profesionalizarea cadrelor didactice în domeniul de

consiliere a elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv al eficientizării cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate, propunem o clasificare a stilurilor pedagogice, pe care le-am structurat după anumite criterii. Astfel, conform **criteriului Deschidere la nou, inovații**, deosebim *stilul cognitiv creativ, axat pe cercetare și inovație și stilul pedagogic, axat pe acțiuni de rutină*. Conform criteriului **Centrarea pe orientarea, consilierea și ghidarea elevilor și părinților**, deosebim *stilul pedagogic directiv/autoritar* (comunicare și îndrumare riguroasă, conform regulilor stricte); *stilul pedagogic nondirectiv/evolutiv* (îndrumare facilitatoare a schimbărilor pozitive treptate); *stilul pedagogic umanist/sociocentric* (îndrumare atentă, centrată pe poziția *noi vom decide; noi vom realiza* etc.). Bineînțeles că stilul cadrului didactic influențează caracterul comunicării și interacționării pedagogului cu elevii și părinții acestora.

În concordanță cu cele relatate, scoatem în evidență dificultățile cu care se confruntă elevii și familiile lor. **Problematica dificultăților** vizate este variată și poate fi delimitată în:

- a) *aspecte școlare*: adaptarea școlară dificilă; realizarea carierei școlare; obținerea succesului școlar; insuccesul școlar; conduita indezirabilă în cadrul școlar a elevului; relaționarea anevoioasă cu colegii; relaționarea anevoioasă cu pedagogii; bullying-ul; pasivitatea în participarea la activitățile curriculare și extracurriculare etc.
- b) *aspecte familiale*: conduita indezirabilă în cadrul familial; modul indecent de viață al familiei; nerespectarea drepturilor copilului; neglijarea psihoemoțională a copilului; comunicarea și relaționarea neadecvată în familie; violență domestică; incompetența și incultura părinților; neacordarea ajutorului în realizarea sarcinilor/temelor pentru acasă etc.

Plecând de la elementele profesionalizării studenților pedagogi în domeniul consilierii elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv al eficientizării cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate, de la fundamentele teoretico-aplicative ale acestora [1; 3; 4], propunem **două perspective de abordare a problemei nominalizate** anterior: **prima - centrarea pe orientarea și interacțiunea sistematică și sistemică/holistică a procesului de pregătire generală și specifică a cadrelor didactice, îmbinată cu studierea aprofundată a managementului și modalităților de consiliere a elevilor și a familiei în instituția de învățământ și a doua - centrarea pe auto/perfecționarea, autoactualizarea permanentă și racordarea acestora la învățarea pe întregul parcurs al vieții**.

În final, propunem câteva strategii și orientări de sporire a calității profesionalizării studenților pedagogi în domeniul consilierii elevilor și părinților în instituția de învățământ, inclusiv al eficientizării cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate, după cum urmează:

- Strategia restructurării curriculumurilor disciplinare la obiectele de cultură generală și de specialitate, a programelor stagiilor de practică profesională în cheia asigurării formării la studenții pedagogi a competențelor de realizare optimă a managementului consilierii educaționale a elevilor și familiilor acestora în instituția de învățământ; a eficientizării cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate;
- Strategia infuzării modulelor/conținuturilor cu privire la realizarea optimă a managementului consilierii educaționale a elevilor și familiilor acestora în instituția de învățământ; a eficientizării cooperării și colaborării școală-elev-familie-comunitate;
- Strategia valorificării eficiente a principiilor inter-, pluri- și transdisciplinarității în procesul de predare-învățare-evaluare a tuturor disciplinelor în cadrul pregătirii profesionale a studenților pedagogi.

Cu certitudine că sub influența aspectelor evocate și reieșind din coordonatele analizate, în activitatea de profesionalizare a studenților pedagogi vom explora cele **patru orientări teoretico-practice** utilizate de noi cu succes:

- studierea aprofundată a fundamentelor științifice cu privire la organizarea-desfășurarea optimă a colaborării școală-elev-familie-comunitate în contextul educației și consilierii elevilor și familiei în instituția de învățământ;
- centrarea studenților pedagogi pe studierea comprehensivă și consolidarea cunoștințelor cu privire la particularitățile de vârstă și personalitate a elevilor și adulților în corelație cu principiile și strategiile pedagogiei și psihologiei vârstelor (inclusiv a andragogiei);
- desfășurarea sistematică și planificată a voluntariatelor, care au ca scop acordarea unui suport psihopedagogic consultativ elevilor și familiilor acestora în instituția de învățământ;
- explorarea eficientă a **Modelului pedagogic de profesionalizare a studenților pedagogi din perspectiva educației și a consilierii elevilor și familiei în instituția de învățământ**, instrument metodologic și tehnologic - propus de noi - care include următoarele componente:
 - **Repere teoretice**, acestea presupun cunoștințe profunde asimilate, consolidate și conștientizate prin intermediul studierii - cercetării domeniului vizat; aplicarea analizelor epistemologice;
 - **Repere practice**, obiectivate în:
 - **Abilități și competențe specifice de educație și consiliere a copiilor și adulților în condițiile variatelor instituții de învățământ** (preșcolare, învățământ primar, gimnaziu, liceu);
 - **Atitudine reflexivă, conștiințioasă și orientată axiologic spre enculturația familiei și exersarea ei în colaborarea sistematică cu școala;**
 - **Proiectarea, structurarea și armonizarea relaționării, colaborării și cooperării școală-elev-familie-comunitate;**
 - **Centrarea pe autoperfecționare și actualizarea de sine a propriei persoane și a părinților elevilor.**
 - **Finalități: capacități și competențe de educație și consiliere a elevilor și familiei în instituția de învățământ (la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare/transversale).**

În concluzie, suntem tentați să credem că realizarea în practică a profesionalizării studenților pedagogi a acestor aspecte, perspective, strategii și orientări teoretico-aplicative va contribui la eficientizarea procesului vizat.

BIBLIOGRAFIE

1. BONCU Șt., CEOBANU C. (coord.) *Psihosociologie școlară*. Iași: Polirom. 2013. 381 p. ISBN: 978-973-46-4045-4.
2. CĂLIN Marin C. *Teoria și metateoria acțiunii educative. Reconsiderare, adăugări și demersuri aplicative*. București: Aramis. 2003. 207 p. ISBN: 973-85940-3-0.
3. CUZNEȚOV Larisa. *Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educația de calitate a părinților*. Chișinău: Primex-com SRL. 2018. 186 p. ISBN: 978-9975-110-93-8.
4. CUZNEȚOV Larisa. *Consilierea parentală*. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-com SRL. 2013. 112 p. ISBN: 978-9975-4253-7-7/
5. GUȚU VI., ȘEVCIUC M., GORAȘ-POSTICĂ V. et al. *Didactica universitară*. Chișinău: CEP USM. 2011. 294 p. ISBN: 978-9975-71-100-5.